

KVINNORNA FRÅN HÄRJEDALEN

Text och foto: Anna-Karin Jobs Arnberg

Karin Blomkvist från Långå har broderat ett trettiotal kuddar från Jämtland och Härjedalen.

Telefonen gick varm mellan Karin Kahnlund och mig när vi fick den spännande förfrågan att hålla en kurs i Funäsdalen. Detta evenemang markerade en viktig milstolpe för Härjedalsslöjd Västra, en ny lokalförening som knutits till Jämtland Härjedalens Hemslöjdförbund. Hela 25 damer från olika delar av landet, inklusive ett tiotal som är bosatta i området, anmälde sig entusiastiskt till kursen med titeln ”Ull och Fjäll” som skulle äga rum i september 2024. Genom vår kurspresentation ville vi introducera deltagarna för forkörarnas kläder samt de rika textila traditionerna från Jämtland och Härjedalen, där vi skulle fokusera på tekniker som yllebroderi, flerfärgsvirkning, tvåändsstickning och olika typer av fransar. Som två dalkullor kände vi ett stort ansvar, och vi närmade oss detta nya kulturområde med ödmjukhet, nyfikenhet och en genuin lust att själva lära även om vi var kursledare.

När vi mötte deltagarna den första dagen kände vi en viss nervositet. Många av dem hade rest långa sträckor för att delta, medan ett tiotal kvinnor beskrev sig själva som ”urinvánare”, rotade i den lokala slöjdekulturen. Det var tre av dessa kvinnor – Karin, Margareta och Käthy – som under kursen delade med sig av sina kunskaper i de textila traditionerna i Härjedalen.

Karins kuddar

Karin Blomkvist är en skicklig brodös som specialiserar sig på brudkuddar. Hennes intresse för detta hantverk väcktes under en inventering som hemslöjdskonsulenten Ingela Fredell initierade för ungefär ett decennium sedan. Medan många av Jämtlands brudkuddar är väldokumenterade och bevarade, är Härjedalens broderier ofta mindre kända. De flesta av de bevarade brudkuddarna från Härjedalen dateras till 1700-talets senare hälft och kännetecknas av initialer och motiv, ofta inspirerade av rokokons blomsterslingor.

Karin Blomkvist med kungakudden som hon broderade 2023

Karin förklarar att de flesta av de brudkuddar som har bevarats från Härjedalen är daterade till 1700-talets senare hälft och att det troligtvis är kvinnor från byarna som utfört broderierna. Datering och initialer kan ha broderats av någon annan hand då de har en annan stil i stygn och uttryck. I Karins hemtrakt Långå finns det en gammal brudkudde bevarad som man har funnit och som är daterad till 1780. Den hittades efter en tids sökande under en inventering. Man tror att dynorna kan ha utgjort vigselbevis i ett så kallat Härjedalsäktenskap. Denna term beskriver en specifik typ av äktenskapstradition i Härjedalen, där vigselbevis kan kopplas till brudkuddar. Dessa kuddar fungerade som symboler för äktenskapet och kunde bäras in i hemmet som en del av vigselceremonin.

År 2023 fick Karin en stor ära när hon blev tilldelad ett ovanligt uppdrag. Under en lektion, när hon undervisade barnen på den skola där hon arbetar, ringde chefen för Härjedalens fjällmuseum, Ola Hanneryd, och bad henne brodera en kudde till kungaparet inför deras besök i Östersund. Hon blev så överraskad av uppdraget att hon, i ren förvåning, utbrast ett kraftigt ”men jävlar”, vilket fick barnen att tystna. Kudden, som bär kungens initialer och året för deras besök, har numera sin plats i kungaparets Storlien-stuga.

Karpuser och ting för fjället

Från Långå kommer även Margareta Selin, en begåvad skinnsömmerska som tar tillvara på allt från fällar till fiskskinn. Hon sysslar med en rad olika hantverk och syr bland annat sittunderlägg, tofflor och marsmor. Men mest är hon känd för sina pälsmössor, som är speciellt utformade för forkörarna som varje år åker till Röros på marknad. Dessa huvudbonader, kända som karpuser, är praktiska och outhärliga för dem som vistas i fjället under kalla förhållanden. Margareta har sytt otaliga karpuser, och varje skapelse bär sin egen unika prägel med olika färger av vadmal och pälskinn från olika djur.

Margareta Selin med en av sina handsyddas karpuser gjord i vadmal, bäverskinn och fårsinn

Käthy Bäck från Hede Viken är en centralgestalt inom slöjden i Härjedalen. Trots att hon själv besitter stor kunskap och skulle kunna hålla kurser i många textila tekniker, väljer hon ofta att vara deltagare i andras kurser. Trosaviks slöjd och café, ett hantverkskollektiv där hon ofta är synlig, har blivit en viktig mötespunkt för både lokalbefolkningen och fjällvandrare. Många besökare, särskilt de som vandrar på det populära Sonfjället, stannar till för att njuta av en kopp kaffe och hembakat bröd.

Käthy Bäck iförd Järvsötröja och folkdräkt från Hede

Dessa tre kvinnor med sin djupa passion för traditionell hemslöjd, är starka förespråkare för den rika textiltraditionen i Härjedalen. Genom sina hantverk och sina berättelser bevarar de inte bara kulturella uttryck, utan de knyter också samman generationer och skapar en gemenskap som inspirerar andra. Hemslöjd är mer än bara en hobby; det är en levande kulturarv som, genom kvinnor som Karin, Margareta och Käthy, fortsätter att blomstra.

